

באר התורה / הג"ר יעקב אשר פלדמן, מח"ס 'כתב משה' ושא"ס, ירושלים

פרשת נח

"וַיּוֹם וַלִּילָה לֹא יִשְׁבְּתוּ"

ג-

"עַד כָּל יְמֵי הָאָרֶץ יִרְעוּ וְקָצִיר וְקָר וְחֹם וְקֹץ וְחָרָף וַיּוֹם וַלִּילָה לֹא יִשְׁבְּתוּ" ע"כ (נח ח כב).

ובפי' רש"י (שם) בד"ה לא יִשְׁבְּתוּ - לא יפסקו כל אלה מלהתנהג כסדרן, עכ"ל.

א-

סנהדרין (נח ב) ואמר ריש לקיש נכרי ששבת חייב מיתה, שנאמר "וַיּוֹם וַלִּילָה לֹא יִשְׁבְּתוּ". ואמר מר אזהרה שלהן זו היא מיתתן וכו', עכ"ל.

ובפי' רש"י (שם) בד"ה נכרי ששבת - ממלאכתו יום שלם חייב מיתה שנאמר "וַיּוֹם וַלִּילָה לֹא יִשְׁבְּתוּ", וקא דריש ליה לא יִשְׁבְּתוּ - ממלאכה דאבני אדם נמי קאי, ולא תימא לא יִשְׁבְּתוּ אהך ששת עתים דקרא קאי, כלומר לא יבטלו ולא יפסקו מלהיות, פשיטא לא גרסינן, דהא טובא קא משמע לן דאבני אדם קאי, עכ"ל.

בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' קמה) בד"ה ואני אמרתי ליישב, דגוף הדרש של חכמינו ז"ל שדרשו בסנהדרין (נח ב) מ"יום ולילה לא יִשְׁבְּתוּ" לאסור שביתה לבני נח, קשה דהרי פשטא דקרא מתחיל 'עוד כל ימי הארץ זרע וקציר וקר וחם וקץ וחורף', מבואר דקאי על טבע העולם שלא יפסיק מלהיות יום ולילה. ופליגי במדרש (בראשית רבה לד יא) חד אמר דמכאן מוכח שלא שמשו המזלות בשנת המבול, וחד אמר דוודאי שמשו אבל לא עשו רושם, שעל ידי עננים הגדולים לא היה ניכר היום והלילה, כן נראה מפשטא דקרא, ואיך דרשו חכמינו ז"ל לאסור שביתה לבני נח. אמנם מרש"י (סנהדרין שם) נראה שיישב זה בצחות לשונו, דוודאי המסורת כוונתו כפשטות, אלא דלפי זה היה להיות המקרא 'יום לילה לא יִשְׁבְּתוּ' בשוא, אבל מצד המקרא שקרינן 'לא יִשְׁבְּתוּ' בחולם, ומן המקרא ילפינן דקאי גם על האדם וכו', עכ"ל.

ב-

בפנים יפות (שם) בד"ה ויום ולילה וכו', אמרו רבותינו ז"ל וכו', בקשו המפרשים במה שאמרו חז"ל (יומא כח ב) קיים אברהם אבינו כל התורה כולה, וכי האיך שמר שבת שלא נצטוו עליו ודחה לאו ד"יום ולילה לא יִשְׁבְּתוּ" שנצטווה עליו מימי נח. ונראה דלא קשה, כי קודם מ"ת היה הלילה נמשך אחר היום, כמ"ש לקמן בפי' בא (יב ו) ובפי' יתרו (יט ו) ובכמה מקומות (ע"י בחי' המקנה קידושין לו ב), עד שאמר לו הקדוש ברוך הוא "מערב עד ערב תשבתו שבתכם" (אמור כג לב), וכן הוא אומר כאן "יום ולילה לא יִשְׁבְּתוּ" (נח ח כב), היינו שלא יִשְׁבְּתוּ יום ואח"כ לילה, ואינו חייב מיתה אלא אם שבת עד סוף הלילה, כ"א עשה מלאכה בסוף הלילה לא עבר על הלאו של "יום ולילה לא יִשְׁבְּתוּ", שהוא שביתה כל היום וכל הלילה שלאחריו. אבל שמירת שבת של אברהם אבינו, היה כמו שיהיה אחר מתן תורה דהיינו שהיום הולך אחר הלילה.¹ נמצא קיים שתיהן, שעשה מלאכה בששי ביום ועשה מלאכה במוצאי שבת, הרי שלא שבת יום ולילה, וכן הוא לדורות בבני נח אינם חייבים כששבת בא' בשבת, אלא שאם שבת בלילה שלאחריו עד גמר הלילה וכו', עכ"ל.

פנים יפות (פרשת משפטים) והנה ביבמות (מח ב) הקשה תוס' ד"ה זהו גר ותושב וכו' על רש"י ז"ל שפירש שקיבל עליו שלא יחלל שבת, הא אמרינן (סנהדרין נח ב) עכו"ם ששבת חייב מיתה שמוזהר על "יום ולילה לא יִשְׁבְּתוּ", לפי מ"ש לעיל בפי' יעקב אשר שמע אברהם בקול"י וגו' (תולדות כו ה), ואחז"ל (קידושין פב א) שקיים אברהם כל התורה כולה אעפ"י שהיה מוזהר על "יום ולילה לא יִשְׁבְּתוּ", היינו משום שאיסור יום ולילה לא יִשְׁבְּתוּ אינו אלא ביום ולילה של אחריו, ה"נ י"ל כן בגר תושב שעשה מלאכה בערב שבת ובליל מוצאי שבת. עוד י"ל שעושה מלאכה פחות מכשיעור דק"י"ל (רמב"ם ה' מלכים פ"ט הי"י) שיעורין לישראל נאמרו ולא לבני נח ומקיימין "יום ולילה לא יִשְׁבְּתוּ", ואפילו פחות מכשיעור דאין חיוב חטאת לישראל, עכ"ל.

¹ בחידושים מלוקטים מספר זרע יצחק, על משניות קידושין (פ"ד מ"י"ד) וני"ל דאיתא בזוהר פרשת פנחס וכו', והא דאמרינן גבי אברהם צא מאיצטגנינות שלך דאין מוזל לישראל שאני אברהם דקיים כל התורה כולה ואף קודם מתן תורה היה דינו כלאחר מתן תורה ע"כ תוכן דברי זוהר ע"ש, עכ"ל. פ"י שמר השבת לילה ויום כמו לאחר מתן תורה.

גם יש ליישב ובהקדם מה שאמרו במדרש רבה (דברים פ"ה א אות כא) ומה ראית לומר, עכו"ם ששמר שבת, חייב מיתה, א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן, בנוהג שבעולם מלך ומטרונתא יושבין ומסיחין זה עם זה, מי שבא ומכניס עצמו ביניהם אינו חייב מיתה, כך השבת הזו, בין ישראל ובין הקב"ה, שנאמר, "ביני ובין בני ישראל" (כי תשא לא יז), לפיכך כל עכו"ם שבא ומכניס עצמו ביניהם עד שלא קיבל עליו לימול, חייב מיתה, וכו', עכ"ל. מבואר בדברי המדרש, דעיקר מה שנאסר על הגוי לשבות, וחייב מיתה על שביתתו, הוא משום שעדיין לא נימול [פי', "והוא ערל"].

ד-

"וַיִּפֹּל אֲבָרָם עַל פְּנֵיו וַיִּדְבַּר אֵתוֹ אֱלֹהִים לֵאמֹר" ע"כ (לך לך יז ג). **ובפי' רש"י** (שם) בד"ה ויפול אברם על פניו, ממורא השכינה, שעד שלא מל, לא היה בו כח לעמוד ורוח הקודש נצבת עליו, וזהו שנאמר בבלעם "נופל וגלוי עינים" (בלק כד ד) בברייתא דרבי אליעזר מצאתי כן, עכ"ל.

ובמשך חכמה (שם) ויפול אברם על פניו. ממורא השכינה, שעד שלא מל לא היה בו כוח לעמוד ורוח הקודש נצבת עליו, רש"י בשם חז"ל. ופירושו על דרך מה דאיתא במסכת יבמות (ע"י ש עא א), דערל אסור לאכול ולסוך בתרומה. רק שלא בזמנה קודם ח' אינה ערלה, כן פשיטא לירושלמי, וכן פסק רבינו הרמב"ם. ודוקא קודם שמונה דלא היה כיוצא בו בר מילה בשום מקום, אבל בלא זה אף טומטום שאינו מחוייב ליקרע ולימול מקרי ערל, עיין שם בתוספות (ע א). ולכן קודם הוזכר ציווי ה' למול אצל שום נברא, לא היתה מאוסה הערלה, והיה עומד ושכינה עומד עליו. אבל כיון שאמר לו "היה תמים" (לך לך יז א), "ואתנה בריתי" וכו' (שם ב) ונצטווה לימול, שוב היה ערלה, ומעכבה ומאוסה הערלה, ומשום הכי "ויפול על פניו", וזה נכון, ודו"ק.²

ה-

ולהמתבאר דקודם הציווי על המילה, עדיין לא היה מאוס הערלה, והיה עומד ושכינה עומד עליו, ולפי מש"כ במד"ר דעיקר הטעם שעכו"ם ששבת חייב מיתה, הוא משום "שהוא לא קיבל עליו לימול" [פי' "והוא ערל"]. א"כ טרם נצטוו על המילה ועדיין לא היתה הערלה מאוסה, אף מי שאינו מהול יכול שפיר לשבות ביום השבת.

ומתיישב שפיר מה שנתקשו המפרשים (הובא בפנים יפות), וכי היאך שמר אברהם אבינו שבת שלא נצטווה עליו, הא עכו"ם ששבת חייב מיתה, והוא משום שמכיון שעדיין לא נצטווה על המילה לא היה ערל. [ואף שעדיין לא ניתן השבת, מ"מ אברהם אבינו קיים כל התורה כולה עד שלא ניתנה, וכמו לאחר שניתנה, פי' יום ולילה].

ו-

בספר פנים יפות (נח ח כב) בסוף ד"ה ויום ולילה, ויש לפרש בזה מה שתקנו בתפילת שחרית של שבת, ולא נתתו וגו' וגם במנוחתו וכו', כי לישראל עמך נתת וכו'. שענינו הוא שלא נתן הקדוש ברוך הוא שבת לאומות, וגם להיפוך נצטוו שלא ישכנו במנוחתו, וזה גם במנוחתו לא ישכנו, והיינו ד"יום ולילה לא יִשְׁבְּתוּ", והראיה ע"ז אף דנאמרה ולא נשנה, מ"מ אי אפשר לומר דלישראל נאמרה, כי לישראל עמך נתת את השבת, עכ"ל. **ולהמתבאר** יש לפרש על דרך זה, גם מה שכתב שם "וגם במנוחתו לא ישכנו ערלים", והוא דמכיון דנתבאר דעיקר הקפיידא בגוי ששבת הוא משום שעדיין לא מל, לכן נקט לשון זה, להורות דמה שנאסר להם המנוחה בה הוא מטעם שהם ערלים, וכמשנ"ת.

לתגובות בתא קולי: 152-2-6243666

ובפקס: 153-2-6243666

² ונראה דלפי מש"כ המשך חכמה, דקודם הציווי על המילה לא היתה הערלה מאוסה אצל כל נברא, מיושב מה שנתקשו המפרשים [ע"י מזרחי (לך לך יז כד) ובחי' מהרש"א (יבמות ק ב) בד"ה אלא מעתה] דמכיון דקיים אברהם כל התורה כולה (יומא כח ב) אמאי לא קיים ג"כ מצות מילה, והוא משום שעדיין לא היתה הערלה מאוסה לכן לא שייך קיום מצוה זו.